

MAAK KENNIS MET EEN AANTAL **BEHEERDERS** VAN DE NOARDLIKE FRYSKJE WALDEN

De vereniging Noardlike Fryske Wâlden (NFW) is een vereniging van vijf afdelingen in Noordoost-Fryslân waarin ruim duizend leden aan agrarisch natuurbesker doen. De NFW zet zich onder andere in voor 1.100 kilometer landschapsbesker, honderden pingo's en dobben en 2.700 hectare weidevogelbesker.

HET LEVEN VAN EEN AANTAL AGRARISCH NATUUR- EN
LANDSCHAPSBEHEERDERS VAN VERENIGING DE NOARDLIKE FRYSKJE WALDEN:

Corné de Vries

'Mensen verlangen weer naar het kleinschalige, zoals het vroeger was'

Iris Rusz

'Meer wij, in plaats van hij of zij'

Jippe Broos

'Onze leghennen produceren ongeveer 90.000 scharreleieren per dag'

INHOUDSOPGAVE

PAGINA 2

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

PAGINA 3

De leden en de verbrede leden

PAGINA 4

Corné de Vries - melkveebedrijf

PAGINA 6

Annie de Jong - Streekproducten van eigen vleesvee

PAGINA 8

Durk Oosterhof - Biologisch melkveebedrijf

PAGINA 10

Romkje de Hoop - Poel

PAGINA 12

Elzensingels en dykswâlen

Vergoeding onderhoud landschapselementen

PAGINA 14

Jacoba de Haan - Haaitema - Schapenhouderij

PAGINA 16

Iris Rusz - Student en particulier

PAGINA 18

Jippe Broos - Pluimveebedrijf

PAGINA 20

Wietze de Graaf - Student en hobbyboer

PAGINA 22

Marijke Sinnige - Melkveebedrijf

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

De vereniging Noardlike Fryske Wâlden (NFW) is een agrarische natuurvereniging in vijf gemeenten met ruim duizend leden. De NFW streeft naar een gebiedsgerichte vitale landbouw die vervlochten is met het cultuurhistorische landschap met bijbehorende natuurwaarden. De vereniging zet zich in voor ongeveer 2.700 hectare collectief weidevogelbeheer en 1.100 kilometer landschapsbeheer.

Bij agrarisch natuur- en landschapsbeheer denkt men al snel aan de melkveehouders die een groot deel van de grond in de Noardlike Fryske Wâlden in eigendom hebben. En hoewel deze gedachte niet helemaal onterecht is, is er ook een groot aantal mensen werkzaam in een andere tak of sector die net zo hard meehelpen aan het beheer van dit unieke landschap. Deze beheerders hebben veel invloed op de kwaliteit en uitstraling van de regionale omgeving.

Het landschap in de Noardlike Fryske Wâlden in haar huidige staat heeft een grote cultureelhistorische waarde, maar heeft ook invloed op de biodiversiteit in het gebied. Zo vertelt het coulisselandschap, zoals we dat in Fryslân al eeuwen kennen, veel over de geschiedenis van zowel eerdere bewoners als hun werkstrategieën in het houden van vee. Daarnaast bieden de landschapselementen ook vaak een schuilomgeving voor dieren en groeimogelijkheden voor bepaalde soorten vegetatie.

In deze brochure wordt ingegaan op een aantal interessante agrarisch natuur- en landschapsbeheerders van vereniging Noardlike Fryske Wâlden en wordt er ingezoomd op hoe deze mensen hun leven als beheerders ervaren.

De leden

De leden van de Vereniging Noardlike Fryske Wâlden bestaan voor het grootste deel uit eigenaren van agrarische bedrijven. De meeste leden zijn melkveehouders, vleesveeouders, schapenboeren en pluimveeouders. Er zijn echter ook hobbyboeren, particulieren en eigenaars van bijvoorbeeld tuincentra, veehandelbedrijven en maneges lid. Ook deze groep is essentieel om binnen de Noardlike Fryske Wâlden het landschap, maar ook de natuur, voor de toekomst veilig te stellen.

De verbrede leden

Veel boeren zoeken tegenwoordig extra financiële zekerheid door werkzaamheden buiten het directe boerenbedrijf te verrichten. Zo beginnen sommige boeren een camping of een Bed & Breakfast voor zowel een stabielere financiële situatie als voor hun plezier. Hierdoor ontstaan er interessante combinaties van bedrijven waarin de agrarische sector wordt gecombineerd met recreatie en toerisme. Deze leden die naast hun agrarisch bedrijf een extra vertakking beginnen, worden binnen de vereniging ook wel de verbrede leden genoemd.

Colofon

Dit beheerdersboekje is een eenmalige uitgave van de vereniging Noardlike Fryske Wâlden (NFW). In het kader van de stageopdracht van Thomas Algra, 2e jaars student 'Managementrol Leefomgeving' aan het Van Hall Instituut.

Noardlike Fryske Wâlden
Postbus 24, 9250 AA Burgum
Florynwei 3, 9251 MP Burgum

(0511) 54 85 96
info@noardlikefryskewalden.nl
www.noardlikefryskewalden.nl

Corné de Vries

**'Mensen verlangen weer naar het kleinschalige,
zoals het vroeger was'**

In het noordelijke deel van de Noardlike Fryske Wâlden, net buiten het dorpje Wâlterswâld, bevindt zich het melkveebedrijf van Corné de Vries. Omringd door het Friese coulisselandschap heeft Corné een gangbaar melkveebedrijf met ongeveer 100 melkkoeien.

Het boerenbedrijf bestaat zelf al zo'n 200 jaar. Corné en zijn vrouw Corine boeren er nu drie jaar. "Zelf komen wij uit Zuid-Holland en zijn hier naartoe gekomen om het melkveebedrijf van onze (schoon)ouders over te nemen. Familie De Vries boert al vier generaties, ofwel zo'n 100 jaar. Dit is de derde locatie waar de familie boert." Corné heeft zijn hele leven tussen de koeien geleefd en daar heeft hij nu nog steeds geen genoeg van.

Corné voelt zich als boer verantwoordelijk voor landschap en natuur. "Wij boeren hebben veel invloed op de uitstraling van ons landschap. Wij zijn de rentmeesters van de natuur. Samen zijn we verantwoordelijk,

'Wij boeren hebben veel invloed op de uitstraling van ons landschap. Wij zijn de rentmeesters van de natuur.'

aan ons de taak om het allemaal netjes te houden." Daarom doet Corné ook aan agrarisch natuur- en landschapsbeheer, hij is beheerder van elzensingels die langs zijn percelen staan. Daarnaast heeft hij ook nog een poel in beheer die op een van zijn percelen ligt. "In dit deel van de Noardlike Fryske Wâlden komen bijna geen dykswâlden (houtwallen) voor, wij hebben hier vooral elzensingels", aldus Corné.

Wat dit bedrijf onderscheidt van anderen is haar verbreding en bereidheid om de regio van dienst te zijn. Uit het oogpunt van educatie

is Corné een melktap begonnen wat is uitgegroeid tot een mooie financiële aanvulling. Hier kan iedereen voor een eerlijke prijs verse melk tappen. "Mensen verkiezen onze melk boven de melk uit de winkel, omdat deze vers is. Er wordt niks uitgehaald en er wordt niks ingestopt. Het is puur, puur natuur", zo vertelt Corné. Daarnaast is deze klandizie ook een gevolg van een ontwikkeling die zich tegenwoordig steeds meer voordoet, volgens Corné. Mensen verlangen namelijk weer naar het kleinschalige, zoals het vroeger was.

Annie de Jong

‘Duurzaamheid en de verbinding tussen producent en consument staan bij ons hoog in het vaandel’

Annie en haar dochter Nynke de Jong uit Feanwâlden hebben zichzelf gespecialiseerd in de verkoop van streekproducten afkomstig van eigen vleesvee. Midden in het natuurgebied 'Oer de Wiel' houden ze op duurzame wijze 40 Hereford koeien. Hierbij maken ze geen gebruik van zowel krachtvoer als kunstmest en wordt er zelden gebruik gemaakt van antibiotica. De Herefords hebben de ruimte om te grazen op 27 hectare natuurgrond, waar veel ruige grassoorten en kruiden groeien. Ofwel de ideale leefomstandigheden voor dit koeienras.

De familie is op deze locatie begonnen met de afspraak dat de bijbehorende grond als natuurgrond beheerd zou worden. Ze zijn hier begonnen met 100 schapen, waarvan ze nu nog zo'n 60 stuks hebben om onder andere de nabijgelegen dijk te begrazen. Later hebben ze gekozen om de Herefords op de natuurgrond te laten grazen. Deze waren namelijk uitermate geschikt voor de ruigere omstandigheden. Voor het grootste gedeelte lopen de koeien buiten, alleen in een korte winterperiode staan de dieren op stal. De hierbij verkregen stalmest wordt over het land gestrooid waardoor er een kringloop van energie ontstaat. Ook heeft dit verschraving van de grond tot gevolg waardoor de verscheidenheid in vegetatie bevorderd wordt.

Eén keer in de zes tot acht weken brengen Annie en Nynke een Hereford naar een lokale ambachtelijke slager om geslacht te worden. Door samenwerking met de Streekboer wordt een groot deel van de vleesopbrengst verkocht aan lokale consumenten. "Het concept van de Streekboer past perfect bij ons bedrijf. We kunnen het vlees direct aan de consument verkopen zonder dat er andere partijen tussendoor bij zijn betrokken", zo vertelt Annie. Per geslachte Hereford krijgen ze ongeveer 440 kilovlees terug om te verkopen, waarvan vaak alles wordt verkocht. Deze klandizie is volgens Annie een gevolg van het feit dat mensen een bepaalde zekerheid hebben over de levens van de dieren. "Het hele proces is voor de consument te controleren. Ook is het kwaliteitsvlees van een goed ras en worden er zowel geen kleur- geur- en smaakstoffen als e-nummers gebruikt in de verwerking van het vlees", zegt Annie.

De natuurgrond wordt zo laat mogelijk in het jaar gemaaid om de jonge weidevogels in het gebied een betere overlevingskans te geven. Het grootste deel van de kuikensterfte in de landbouw wordt namelijk veroorzaakt doordat de kuikentjes niet weg kunnen komen voor de maaidatum. Op de percelen met natuurbeheer zijn natuurvriendelijke oevers aanwezig die de biodiversiteit vergroten. Daarnaast wordt er op dit land alleen stalmest gebruikt als voedingsstof voor de bodem. Een paar honderd meter verderop hebben Annie en haar man Marten naast de 27 hectare natuurgrond, ook nog 17 hectare gewoon grasland in beheer.

'We zijn altijd op zoek naar nieuwe ideeën over hoe we het vlees anders kunnen gebruiken en verkopen aan onze klanten.'

Annie en Nynke streven niet zozeer naar uitbreiding. "Wij hebben ons al aardig uitgebreid, we willen ons liever focussen op verdieping binnen het bedrijf. We zijn altijd op zoek naar nieuwe ideeën over hoe we het vlees anders kunnen gebruiken en verkopen aan onze klanten. Daar denkt onze slager ook heel goed over mee." Duurzaamheid en de verbinding tussen producent en consument staan bij het bedrijf hoog in het vaandel. Er wordt alles aan gedaan om een zo eerlijk mogelijk product te leveren aan de consument uit de regio.

Durk Oosterhof

'Ik wil mensen graag betrekken bij de herkomst van hun voedsel'

Durk Oosterhof | 40 melkkoeien | Ca. 30 stuks jongvee | 40 ha. grond
Bijzonderheden: Verkoopt biologisch vlees van eigen vee

Durk Oosterhof heeft ten zuiden van Drachten een 'biologyske greidbuorkerij, ofwel een biologisch melkveebedrijf. Dit bedrijf heeft Durk in 1989 overgenomen van zijn vader die hier in 1954 begonnen is. Durk vindt het duurzaam boeren belangrijk voor de toekomst van de samenleving en de omgeving, zowel natuur als landschap. Daarom heeft hij ervoor gekozen om het bedrijf van zijn vader op een biologische manier voort te zetten.

Durk is daarbij ook van mening dat de bescherming van de natuur door zowel de boeren als de samenleving van essentieel belang is. "De mens is afhankelijk van de natuur, daarom is het behouden van een grote biodiversiteit niet alleen van groot belang voor natuur en landschap, maar ook voor ons mensen", vindt Durk. Ook daarom neemt hij maatregelen om natuur en landschap te behouden. Zo gebruikt Durk geringe hoeveelheden mest en ander organisch materiaal. Daarnaast heeft hij een aantal houtsingels waar geen beheervergoeding voor is.

'Naast het bodemleven zouden we ons als maatschappij ook meer moeten gaan richten op het sluiten van de kringloop.'

Als er iets is wat Durk graag zou willen, dan is het de buitenwereld beter bewust te maken van hun eerste levensbehoefte, het voedsel. Mede daarom is hij biologisch vlees gaan verkopen vanuit zijn boerderij. Hier kunnen mensen letterlijk om het hoekje kijken om te zien waar hun eten vandaan komt. "Het is de bedoeling om mensen hier op het bedrijf te krijgen. Ik wil ze graag betrekken bij de herkomst van hun voedsel", aldus Durk. Daarnaast is Durks boerderij een van de 48 bedrijven in Nederland waar een koe kan worden geadopteerd. Ook hierbij gaat het om het verkleinen van de kloof tussen producent en consument en mensen in contact te laten komen met de boerderij. Door het adopteren van een koe kan men ook de lokale boeren steunen.

De ontwikkelingen in de Nederlandse melkveehouderij baren Durk enigszins zorgen. Zaken als het gebruik van antibiotica, de zware mechanisatie en de hoeveelheid vee aanwezig per hectare, zijn voor hem verontrustende ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen dragen er volgens hem aan bij dat de bodem en het bodemleven te kort worden gedaan. "Het op een handigere manier omgaan met de natuur in de landbouw draagt automatisch bij aan een grotere biodiversiteit, zowel op het land als in de bodem", vindt Durk. "Naast het bodemleven zouden we ons als maatschappij ook meer moeten gaan richten op het sluiten van de kringloop. Om een gezonde voedselproductie veilig te stellen op langere termijn, zijn min of meer gesloten regionale kringlopen van groot belang", zegt Durk. "Door het sluiten van de regionale kringlopen voorkomen we 'uitmijning' van gronden elders in de wereld."

Romkje de Hoop

‘Het is een landschapsparel in een kaal gebied’

Tussen Suwâld en Burgum, zo'n 300 meter boven de Wide Ie, ligt een bijzondere poel die van enkele honderden meters afstand duidelijk te zien is in het landschap. Romkje de Hoop, beheerder van het gebied, vertelt waarom deze specifieke poel zo anders is dan de andere poelen en dobben in Fryslân.

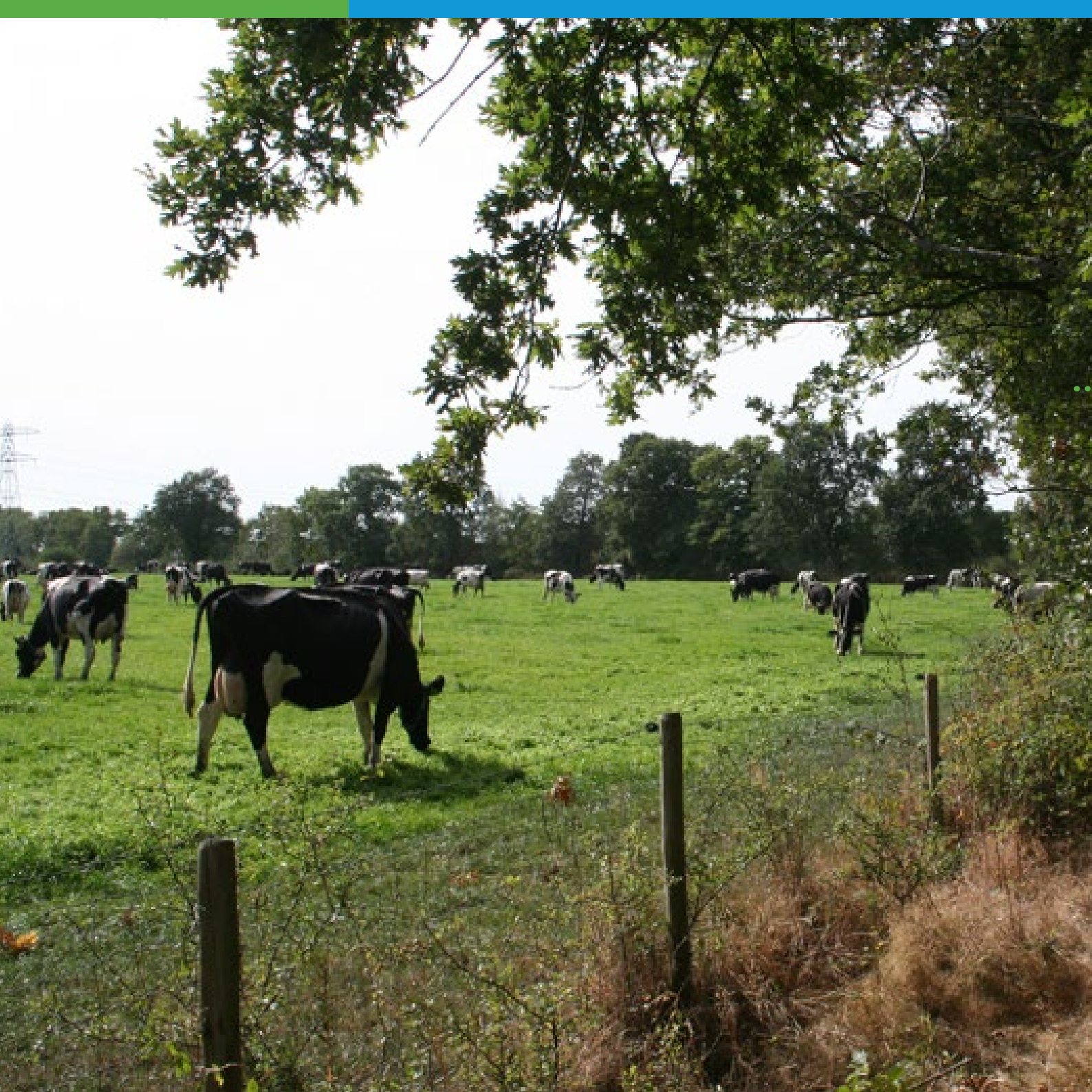
In de Noardlike Fryske Wâlden komen veel poelen voor, de meeste hiervan zijn pingo's die ontstaan zijn in de laatste ijstijd. Deze poel is echter geen pingo, maar is ontstaan als gevolg van de turfwinning tussen de 18e en 19e eeuw. Door deze antropogene invloeden heeft het water een oppervlak van één hectare bereikt. Het waterpakket wordt omringd door bomen en rietzomen. Daarnaast hoort hierbij ook nog negen hectare kruidenrijk grasland. Ook voor deze landschapselementen ontvangen ze een beheervergoeding. "Het is een landschapspareel in een kaal gebied", vertelt Romkje.

'Wij onderscheiden ons door ons aanbod, wij telen namelijk planten die verder in Nederland niet veel geteeld en verkocht worden.'

De biologisch-historische situatie van de poel is erg bijzonder. Het boerenland rondom de poel is namelijk nooit in aanraking gekomen met kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Dit heeft in de loop der jaren gezorgd voor een kruidenrijke omgeving met een grote variatie aan vegetatie. Zo komt hier bijvoorbeeld gagel voor, dit is een heester die nog op weinig plekken in Fryslân in het wild voorkomt. Ook krabbenscheer, veenmosveen en wollegras komen hier op natuurlijke wijze voor. Deze verscheidenheid heeft echter met nog een andere essentiële factor te maken. De poel heeft namelijk een eigen waterpeil, wat betekent dat het niet onder invloed staat van grondwater van

buitenaf. Hierdoor ontstaat er een hydrologische situatie waarin bepaalde zeldzame vegetatiesoorten voor kunnen komen. Naast de verscheidene soorten vegetatie is de poel ook een schuilomgeving voor veel soorten fauna. In het relatief kale gebied bieden de bomen en struiken rondom de poel een leefomgeving voor vele soorten vogels en insecten, maar ook grotere dieren zoals reeën. De poel met het omliggende kruidenrijke grasland heeft duidelijk een belangrijke rol voor de biodiversiteit in het gebied, zowel voor planten als voor dieren. "Het is belangrijk om het gebied zelf, maar ook de soortenrijkdom in stand te houden", vertelt Romkje.

Daarnaast heeft Romkje nog 500 meter aan elzensingels in beheer die zich bij het tuincentrum en de kwekerij bevinden. Romkje is in 1993 naar De Triemen gekomen om hier te wonen en te werken. "Het bedrijf onderscheidt zich door haar aanbod. Wij telen namelijk planten die verder in Nederland niet veel geteeld en verkocht worden." Romkje voelt zich prettig in de Noardlike Fryske Wâlden en hoopt hier nog vele jaren te mogen wonen.

Elzensingels en dykswâlen

Elzensingels zijn net als dykswâlen (houtwallen) langwerpige landschapselementen die aan de randen van percelen terug te vinden zijn. Ze zijn erg kenmerkend voor het landschap binnen de Noardlike Fryske Wâlden. De bomenrijen zijn de lijnelementen in het befaamde coulisselandschap waarmee we in dit gebied te maken hebben. Echter, er zijn wel duidelijke verschillen tussen de twee. Dykswâlen zijn houtwallen die op opgeworpen grond in het landschap staan, elzensingels staan vaak op maaiveldhoogte en altijd langs een greppel of sloot. De elzensingels bestaan vaak voor een groot deel uit zwarte elzen. Deze bomenrijen met de dichte vegetatie werden vroeger gebruikt als natuurlijke barrière om het eigen vee binnen het perceel te houden en predatoren buiten te sluiten. In de loop van de jaren hebben ze deze functie verloren door de komst van zowel het prikkel- als het schrikdraad. Tegenwoordig zijn de houtwallen en houtsingels nog erg belangrijk voor de biodiversiteit in het omliggende gebied. De bomenrijen bestaan uit een kruiden-, een struik- en een boomlaag. De verschillende lagen vegetatie in de houtwallen en singels zorgen voor een vergrote biodiversiteit. Het is daarmee een schuilomgeving voor zowel vogels, reeën als allerlei soorten insecten.

Vergoeding onderhoud landschapselementen

Om professioneel beheer te stimuleren kunnen de beheerders een beheervergoeding van de provincie ontvangen voor de landschapselementen die zij onderhouden. Het indienen van een aanvraag gebeurt door een collectief zoals de Noardlike Fryske Wâlden. De boeren kunnen zelf aangeven wat voor soort beheer zij willen uitvoeren, door zich aan te melden voor de bijbehorende beheerpakketten. Hoe meer beheer de beheerder uitvoert, hoe meer er wordt vergoed. Ook de kwaliteit van de betreffende elementen heeft invloed op de hoeveelheid beheervergoeding. Het collectief heeft in dit proces van aanvraag tot uitbetaling een 'ontzorgende' rol.

Weidevogelbeheer

De Noardlike Fryske Wâlden ondersteunt zo ook het weidevogelbeheer. De hoeveelheid weidevogels in Fryslân zijn namelijk aan het teruglopen. Door intensivering van de landbouw overleven veel kuikentjes de eerste levensfase vaak niet. Met extensief weidevogelbeheer wordt er geprobeerd om de weidevogel weer terug te halen en een veilige leefomgeving te creëren voor deze dieren. Zeker voor de grutto is het in Fryslân erg belangrijk dat er aandacht blijft voor de weidevogels. Nederland, en vooral ook Fryslân, is van grote invloed op de wereldwijde grutttopopulatie. Maar liefst 40% van de Europese grutttopopulatie komt naar Fryslân om te broeden.

Jacoba de Haan - Haaimea

'Het gaat mij niet om het geld'

Jacoba de Haan - Haaimea | 55 schapen | 5 hectare eigen grond

In Twijzel woont Jacoba met Anne-Jan, haar man, en haar vier zoons. Hier runt ze een schapenhouderij. Vanaf het moment dat ze zijn getrouwd in 2003 helpt Jacoba al mee bij de schapen. In 2016 heeft ze het bedrijf overgenomen van Anne-Jan, die verder ging met een rietdekkersbedrijf. De schapenhouderij is naast het rietdekkersbedrijf een nevenfunctie van het gezin.

Anne-Jan had in de 15 jaar voor hun trouwen ook al schapen. Hij heeft vroeger bij een boer gewerkt waardoor hij in de dierenwereld werd betrokken. In 1998 heeft hij het huis van zijn ouders overgenomen en in 2003 hebben ze op het perceel een nieuw huis gebouwd.

Bij de vijf hectare eigen grond die het echtpaar in bezit heeft zijn een aantal dykswālen en elzensingels aanwezig. Ook hebben ze drie pingo's in beheer waarvan een dicht bij het huis gelegen is. Anne-Jan is met dit beheer begonnen wat Jacoba nu ook heeft overgenomen. "Er kan nogal wat werk in zitten", vertelt Jacoba. Maar ondanks dat heeft het volgens haar een positieve invloed op de biodiversiteit in de omgeving. Ze vindt het dan ook belangrijk dat de elementen goed beschermd worden. "Ik wil dan ook liever niet dat de schapen de boomwallen en singels kaalvreten. Daarom zijn er afrasteringen aangelegd zodat ze niet beschadigen."

'Om het schapenhouden echt rendabel te maken moet je minstens 100 schapen hebben, ik doe het omdat ik het leuk vind.'

Naast het feit dat het verzorgen van 55 schapen en vier kinderen soms best wel druk kan zijn, zou Jacoba de schapenhouderij graag willen uitbreiden. Maar helaas is de hiervoor benodigde ruimte niet aanwezig. Bij uitbreiding zouden de schapen niet genoeg stalruimte meer over

hebben bij het lammeren. Daarnaast neemt ook het rietdekkersbedrijf een grote hoeveelheid ruimte in beslag.

Jacoba hoopt dit werk nog lang te mogen doen. "Het gaat mij niet om het geld. Om het schapenhouden echt rendabel te maken moet je minstens 100 schapen hebben, ik doe het omdat ik het leuk vind."

A woman with short grey hair and glasses, wearing a black jacket, stands outdoors in front of a dense background of trees with green and yellowing leaves. The woman is smiling slightly and looking towards the camera. The jacket has some text on the chest and a patch on the sleeve. The overall scene is a natural, outdoor setting.

Iris Rusz

‘Meer wij, in plaats van hij of zij’

Iris Rusz | Particulier, heeft geen boerenbedrijf

Iris Rusz is een studerende vrouw die nu tien jaar in Fryslân woont. Het leven in haar geboorteplaats Amsterdam heeft ze achter zich gelaten om opnieuw te beginnen op een plek waar de rust overheerst. Iris is buiten opgegroeid. Zo ging ze bijvoorbeeld vaak te varen met haar ouders. Ze was graag midden in de natuur, en terwijl dit nog steeds zo is, ervaart ze het nu toch anders. "Tijdens mijn wereldreis kwam ik erachter wat de natuur echt voor mij betekent." Sindsdien is Iris veel meer betrokken geraakt bij de natuur. "Ik vind het belangrijk dat we het landschap bewaren. Het is een prachtig Nationaal Landschap met een grote cultuurhistorische waarde en dat vind ik erg interessant", vertelt Iris.

In tegenstelling tot de meeste agrarisch natuur- en landschapsbeheerders heeft Iris geen boerenbedrijf, maar heeft ze bij haar verhuizing de mogelijkheid gekregen om een aantal houtwallen over te nemen. In totaal gaat het om slechts 0,135 hectare aan houtwallen, maar ook deze moeten volgens haar beheerd blijven.

Iris probeert alles van een positieve kant te benaderen. Volgens haar kom je met een positieve blik op de wereld het verst. Het liefst zoekt ze naar oplossingen door samen te werken. Daarom zouden volgens haar de verschillende beheerders ook meer met elkaar in aanraking moeten komen. De beheerders zijn namelijk gezamenlijk bezig om de natuur en het landschap in stand te houden. Ze probeert daarbij niemand de schuld te geven van huidige situatie, maar wil juist mensen zien verder te helpen. "Ik wil niet met vingers wijzen, daar komen we niet verder mee. Ik wil liever handvaten bieden zodat we verder kunnen."

Hoewel Iris erg positief is ingesteld, is ze niet zorgeloos over de toekomst. Volgens haar verdwijnt er tegenwoordig veel ruimte voor flora en fauna. Daarom zijn de houtwallen en singels belangrijk als schuilomgeving en toevluchtplaats. Daarnaast zouden haar houtwallen ook een verbindend effect hebben op de omgeving. "Ik woon midden in het coulisselandschap en ook mijn houtwallen zijn van belang om de verschillende elementen in de omgeving met elkaar te verbinden. "

"Ik denk dat we als maatschappij ons meer moeten richten op een biologische manier van leven, met elkaar, waarbij wij niet meer

bestrafen maar juist ondersteunen", zegt Iris. En hoewel dit nu misschien lijkt op een Utopia-situatie, kan dit volgens Iris in de toekomst wel als normaal ervaren worden. Ze noemt het voorbeeld van het recyclen van glas, wat vroeger maar vreemd werd gevonden terwijl we het nu allemaal doen zonder erbij na te denken. "We moeten ergens beginnen."

'Tijdens mijn wereldreis kwam ik erachter wat de natuur echt voor mij betekent.'

Naast haar beheer zet Iris zich in op verschillende vlakken in de samenleving. Zo heeft Iris veel betekend voor de Stichting Dam Jaarsma. Ze is hiervan een van de oprichters en daarnaast ook de voorzitter. De Fries Dam Jaarsma heeft er in de 20e eeuw voor gezorgd dat 17.000 volksverhalen niet verloren zijn gegaan door ze te verzamelen en te documenteren. Daarmee is hij de grootste verzamelaar van volksverhalen in Nederland ooit en behoort hij tot de top 3 van Europa. Deze verhalen vertellen volgens Iris veel over de cultuurgeschiedenis van Fryslân.

Iris is gelukkig in haar omgeving, ze ervaart de buurt als een gemeenschap die elkaar helpt wanneer dit nodig is. Ze zet zich graag in als het de verbinding tussen verschillende partijen ten goede komt. "Meer wij, in plaats van hij of zij." In de komende tijd gaat Iris zich focussen op haar studie.

A photograph of a large-scale commercial chicken farming operation. The facility is a long, narrow hall with a high ceiling. On the left, a series of wire mesh cages are stacked vertically, each filled with white chickens. On the right, there are more cages, also filled with white chickens. The floor is covered with a large number of white chickens. The lighting is bright and even, illuminating the entire space. The overall impression is one of a highly organized and efficient production environment.

Jippe Broos

**‘Onze leghennen produceren ongeveer 90.000
scharreleieren per dag’**

Jippe Broos | Pluimveebedrijf | 100.000 scharrellegghennen
Bijzonderheden: Heeft veel verschillende soort dieren op zijn bedrijf

Met 2500 scharrelkippen begon Jippe Broos in 1987 zijn pluimveebedrijf in Drogeham. Inmiddels is dit uitgegroeid tot een bedrijf met maar liefst 100.000 scharrelkippen (witte leghorns). Deze witte leghennen produceren gezamenlijk ongeveer negentigduizend scharreleieren per dag. Dit pluimvee is echter niet het enige vee dat Jippe heeft. Hij heeft namelijk ook nog 50 schapen, 20 koeien en een hok met duiven. De koeien en de schapen houdt hij voor het vlees en de duiven voor de hobby. In 29 jaar heeft hij het bedrijf aardig weten uit te breiden.

Daarnaast doet Jippe op zijn grond ook aan agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Zo heeft hij 25 hectare botanische grond in beheer en boomwallen. "De hennen hebben het gras niet echt nodig dus kunnen we de grond botanisch houden." Jippe is naar eigen zeggen dan ook wel een natuurmens. Hij vindt het in stand houden van de natuur belangrijk, omdat het coulisselandschap zoals het er nu uitziet al een lange geschiedenis kent. "Daarnaast hebben wij hier te maken met een uniek landschap door bijvoorbeeld de dykswâlen. Daarom leggen wij ook geregeld zelf nieuwe dykswâlen aan", vertelt hij.

‘Mensen willen steeds meer goede, vertrouwde voedingsproducten als eieren en vlees eten, het liefst uit hun eigen, directe leefomgeving.’

De toekomst van scharrelkipbedrijven in Fryslân ziet er volgens hem goed uit. Er is namelijk een verandering gaande in het denken van de consument. Steeds meer mensen zijn volgens hem geïnteresseerd in duurzaam en lokaal afgezet voedsel. "Mensen willen steeds meer goede, vertrouwde voedingsproducten als eieren en vlees eten, het liefst uit hun eigen, directe leefomgeving. Daarnaast zijn er in de wereld van de pluimveebedrijven altijd pieken en dalen geweest die elkaar opvolgen en dat zal waarschijnlijk niet veranderen."

Jippe heeft het druk met alles wat er op zijn bedrijf aanwezig is. Niet alleen de kippen, maar ook de schapen en koeien hebben zijn aandacht nodig. Daarom is hij ook niet van plan om de komende tijd zijn bedrijf nog uit te breiden. "Eerst wil ik het zo houden, het bevalt mij zo wel", vertelt hij. Als het aan hem ligt, werkt hij over vijf jaar gewoon nog steeds zoals hij dat nu ook doet, midden in de Noardlike Fryske Wâlden.

Wietze de Graaf

'Schapen houden is een uit de hand gelopen hobby'

Wietze de Graaf | Hobbyboer en student melkveehouderij | 135 schapen

Bijzonderheden: Doet naast het boeren een studie aan het Van Hall Larenstein in Leeuwarden

Wietze de Graaf is een student aan Hogeschool Van Hall Larenstein in Leeuwarden en woont nog thuis samen met zijn ouders en broertje. Ook heeft hij nog een zusje die zelfstandig woont. Naast de opleiding, die af en toe veel tijd en aandacht kan vragen, is hij ook een jonge zelfstandig ondernemer. Hij is namelijk hobbyboer in Twijzelerheide. Wietze weet school en zijn bedrijf op een efficiënte manier te combineren.

"Het schapen houden is een beetje een uit de hand gelopen hobby voor mij", zegt Wietze. Al vanaf zijn 15e heeft hij een aantal schapen. Op het bedrijf van zijn vader was er genoeg ruimte om deze hobby uit te breiden. Door de jaren heen heeft Wietze er steeds wat schapen bij gekocht, waardoor zijn kudde is uitgegroeid tot 135 schapen. Voor zijn dieren heeft hij ongeveer tien hectare grond in gebruik. Hier zijn ook houtsingels en houtwallen aanwezig. In totaal beheert hij zo'n 13 hectare aan grond met singels en wallen eromheen. Hiernaast heeft Wietze ook nog vijf poelen waarvan er drie in zijn beheer zijn. Zelf vindt Wietze het belangrijk dat de elementen in stand worden gehouden, omdat hij het ervaart als een mooi landschap. "Maar als er geen subsidie voor was weet ik niet of ik alles wel zou blijven beheren, er zit namelijk toch wel wat werk in", vertelt Wietze.

'Als er geen subsidie voor landschapsbeheer zou zijn weet ik niet of ik alles wel zou blijven beheren, er zit wel wat werk in.'

Wietze weet zijn bedrijf en zijn studie op een efficiënte manier te combineren. Volgens hem is het best goed te doen. "Meestal ben ik om vier uur wel weer thuis van school, waarna ik nog tijd genoeg heb om bij de schapen te zijn. Ook kan ik in de ochtend voordat ik naar school ga nog wat tijd vrij maken voor het verzorgen van de beesten", aldus Wietze.

Hij heeft verder nog geen concrete plannen voor wanneer hij klaar is met zijn opleiding. Wietze betwijfelt het of hij dit bedrijfje zal voortzetten na het afmaken van zijn studie. "Je kunt er niet echt van leven. Dus ik weet niet of ik hier mee verderga na mijn opleiding. Maar of ik dit nu doe of niet, ik ben wel van plan altijd een paar schapen te houden." Wietze geeft aan zich in de toekomstige tijd te focussen op zijn studie.

Marijke Sinnige

‘We willen graag verder. Stilstand is achteruitgang’

Marijke Sinnige | Grootschalig melkveehouder | 440 runderen melkvee en jongvee | 143 ha grond
Bijzonderheden: Twee bedrijven in Hurdegaryp en Burdaard

In Hurdegaryp wonen Marijke en Alex met hun zoon Mark op hun melkveebedrijf. Samen met de zonen Arjan en Chiel runnen ze dit bedrijf. Met twee locaties en in totaal 440 runderen is dit bedrijf relatief grootschalig vergeleken met andere melkveebedrijven in Nederland.

Bij de locatie Burdaard doet Marijke aan verschillende vormen van landschapsbeheer. Met in totaal 12 hectare aan kruidenrijk grasland, legselbeheer en kuikenvelden. Deze vormen van beheer ervaart Marijke niet als erg belastend. Ze vertelt dat ze wel regelmatig contact met de vogelwacht moet opnemen. Die zorgen namelijk dat de nesten gemarkeerd worden. Door de uitgestelde maaidatum moet er wel in twee gedeelten gemaaid worden op locatie Burdaard. Vroeger deed ze ook aan botanische weiderand, nestbescherming, slootkantbeheer, weidevogelbeheer en het beheer van elzensingels. Daarnaast valt de grond in Hurdegaryp onder het ganzengedoo gebied. Dit betekent dat er in de omgeving veel ganzen aanwezig zijn die een rustomgeving zoeken op de nabijgelegen graslanden. Sinds 2007 doet Marijke voor 75 hectare aan grond mee aan dit gedoo gebied. "Voor ons levert dit vrij weinig extra werk op. Ieder jaar komt er namelijk een taxateur langs die de schade aan de landerijen vaststelt, waarna onze vergoeding wordt berekend", vertelt Marijke. Het relatief open landschap dat hier aanwezig is zorgt voor een goed foerageergebied voor vogels. De hoeveelheid dieren, waaronder ganzen en zwanen, is hier dan ook merkbaar groter in vergelijking met andere gebieden in de Noardlike Fryske Wâlden.

Marijke geeft aan dat ze het belangrijk vindt dat landbouw en natuur in evenwicht blijven. Volgens haar moet er ruimte zijn voor beide om te bestaan. Daarbij heeft ze niet het gevoel dat ze als grondbezitter veel invloed meer heeft op het landschap met de biodiversiteit. "Door de tegenwoordige regelgeving kunnen wij in het landschap niet zomaar iets veranderen waardoor onze invloed beperkt blijft."

De komende tijd kan volgens Marijke voor veel agrarische bedrijven wel eens negatief uitpakken. Door de fosfaatregeling en kans op afschaffing van de derogatie zouden er wel eens veel veehouderijen in Nederland kunnen verdwijnen doordat ze hun mestoverschot niet meer kwijt kunnen, en dan met name intensieve bedrijven. "Wij hebben nog een redelijk areaal grond in gebruik waardoor het voor ons waarschijnlijk een minder groot probleem zal gaan vormen."

'Het is belangrijk dat landbouw en natuur in evenwicht blijven. Er moet ruimte zijn voor beide om te bestaan.'

Daarnaast ziet Marijke de toekomst ook positief in. Zo wil ze graag uitbreiden met het melkveebedrijf maar ook in de verbreding van het geheel. Zo zijn er ideeën om een B&B, een winkel aan huis, een theetuin of een kinderopvang te beginnen. Ook kan de nieuwe sloepenroute een potentiële, positieve bijdrage leveren aan klandizie voor deze verbredingen. "We willen graag verder. Stilstand is achteruitgang", vindt Marijke.

www.noardlikefryskewalden.nl